

Historiskt skolbeslut

Efter två dagars debatter beslutar riksdagen den 23 maj om reformeringen av den obligatoriska skolan. Därmed avslutades en mer än 20-årig period av utredningar, forskning och försöksverksamhet. I allt väsentligt rådde fullständig enighet i båda kamrarna. Det gäller bl a skolans uppbyggnad och målsättning samt principen om det fria studievalet — en nyhet som ännu så länge vårt land är ensamt om. Denna enighet består från tidigare beslut i riksdagen, och därmed bör skolan nu kunna räkna med en uppbyggnadsperiod under lugna yttre förhållanden och även med helhjärtat stöd från statsmakterna vad avser erforderliga resurser. "Det kommer att kosta mycket pengar, men det får kosta pengar", yttrades bl a i andra kammaren. Skolan — och då helt givet i första hand den obligatoriska delen — är en av samhällets mest centrala uppgifter, som måste väl värdas. Den roll utbildningen har för såväl den enskilde som för samhället blir mer och mer uppenbar, och det står redan klart att den nu beslutade förstärkningen av skolorundervisningen inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att visa sig otillräcklig. Den snabba samhällsutvecklingen reser nya krav i rask takt.

Den glädjande enigheten i riksdagen får emellertid inte leda till föreställningen att skolreformen därmed är avklarad. Tvärtom är det angeläget stryka under att den kommande 10-årsperioden, då grundskolan allmänt skall genomföras ute i kommunerna, kommer att medföra många bekymmer. Att enas om vissa grundläggande principer, att dra upp riktlinjer och utstaka målsättningen är förvisso en ansvarsfull och stor upp-

gift. Men de bärande principerna blir inte till mycken glädje om de stannar på papperet. Folkskolans lärare har ända sedan slutet på 1800-talet stött en positiv utveckling av medborgarskolan och därvid ständigt betonat att mål och medel hänger intimt samman. De höga mål som nu slagits fast kan heller inte nås utan motsvarande förstärkning av skolans samlade resurser.

Förutsättningen för att undervisningen skall kunna ta hänsyn till elevernas skiftande förutsättningar och intressen är att individualiseringen kan praktiskt tillämpas. Härför fordras dels att klassen inte är för stor, dels att läraren har tillgång till hjälpmedel som är avpassade för elevernas självständiga arbete.

Ifråga om elevantalet innebär riksdagsbeslutet att delningstalen fastställs till 25 och 30 för låg- respektive mellan- och högstadierna. Samtidigt har slagits fast att överskridande av dessa tal skall få ske endast i speciella undantagsfall, om någon annan lösning inte är möjlig att uppnå. Naturligtvis innebär denna maximering betydande förbättringar, främst genom att de största och mest tungarbetade klasserna försvinner. Minskningen är emellertid inte av den storleksordningen att ytterligare åtgärder kan anses obehövliga. Folkskolläraryrket förbunden — som vid upprepade tillfällen gjort framställningar om minskat elevantal — betonar i sitt remissyttrande över skolberedningens betänkande att "de delningstal, som beredningen stannat för, endast utgör ett första steg på vägen mot ett betydligt lägre elevantal". Statsmakterna kan alltså inte vara ovetande om hur lärarkåren ser på den föreslagna sänkningen. Helt visst kommer frågan att hållas aktuell, även om riks-

dagen nu stannat för ecklesiastikministerns förslag.

På hjälpmedelssidan är situationen svårare att överblicka. Planering och produktion tar tämligen lång tid, och det är från den synpunkten förklarligt om läroböcker och övrig material ännu inte hunnit färdigställas. Det är emellertid angeläget att hjälpmedelsframställningen stimuleras, inte minst genom direkta insatser från lärarna på fältet. De annonserade SÖ-stipendierna är här ett steg i rätt riktning.

I detta sammanhang kan vi inte underlåta att allvarligt påtala den tidsnöd varunder de lokala skolledningarna blir tvingade arbeta. I dagarna har den nya läroplanen färdigställts och aviserats färdig i tryck om några månader. Det betyder att lärarna möjligen kan ha tillgång till den först i början av höstterminen, vilket inte kan anses tillfredsställande. På samma sätt kan man förmoda att det blir med skolstadgan och anvisningarna till denna. Det kommer sålunda helt säkert att bli en hel del gnissel vid skolstarten i höst, och man måste onekligen ställa frågan om detta verkligen varit nödvändigt. Forcering och brådska i slutskedet skapar onödigt irritation och kan grundläggande bestående missuppfattningar.

Ett historiskt beslut! Det omdömet kom flitigt till användning i riksdagens skoldebatt. Även om paralleller med tidigare skolbeslut är svåra att dra, inrymmer förvisso den nu beslutade skolreformen många moment som öppnar nya perspektiv på skolans undervisning. Den framtida utveck-

Oroande prishöjningar

Hack i häl på de träffade avtalsuppgörelserna har följt betydande prisstegringar, en utveckling som på ett tidigt stadium påtalats från TCO-håll. Det är lätt att i en sådan situation få den uppfattningen att löneökningar är meningslösa därför att de äts upp av prisstegringar, skrivet *TCO-tidningen* på ledande plats och fortsätter:

Intrycket av att det inte nyttar särskilt mycket till att förhandla är begripligt men inte desto mindre felaktigt. Lönerörelserna har ju uppgiften att efter nära kontakt mellan löntagare—arbetsgivare dels tillföra löntagarna deras del av kakans tillväxt och dels att fördela denna tillväxt mellan olika löntagargrupper med hänsyn till bl a deras allmänna löneutveckling. Årets avtalsrörelse har framför allt vad gäller omfördelningen olika löntagargrupper emellan, varit av utomordentlig betydelse.

Vad sedan gäller prisstegringarnas oundviklighet råder det väl ingen tvekan om att dagens ekonomiska läge ger utrymme för lönestegringar. Produktivitetsökningen innebär som bekant att produktionsresultatet per arbetstimme växer. Nu är naturligtvis produktivitetsutvecklingen olika i olika företag och branscher. De fackliga organisationerna kan emellertid inte låta löneanspråken påverkas av företagens olika lönsamhet. Tvärtom vill de med lönepolitikens hjälp påskynda företagens strukturrationalisering. De företag som inte inom ramen för sina resurser kan bära de ökade lönerna får kompensera sig genom rationaliseringar. Och i sista hand måste de mindre lönsamma företagen utgallras.

Förhandlingsverksamheten fyller i dagens samhälle en mycket viktig funktion. Varje krav från löntagarnas sida måste vara underbyggt med hållbara argument. Resultaten av detta omfattande arbete kan emellertid i ett enda slag urholkas genom de ensidiga beslut om prishöjningar som företagen fattar. Vi har och vill väl ha en

Vidareutbildningskurser

i kristendomskunskap skall nu anordnas sedan riksdagen vid gemensam omröstning bifallit motioner där om. Det är ett beslut som är i linje med folkskolläraryrketens yrkanden om att skolöverstyrelsens vidareutbildningskurser för folkskollärare skall omfatta samtliga i skolan förekommande ämnen. Riksdagsbeslutet har alltså — förutom rent praktisk betydelse för lärarförsörjningen i detta ämne — principiell innebörd för hela vidareutbildningsverksamheten.

lingen låter sig emellertid inte styras av en gång fattade principbeslut. I det avseendet är det alldeles givet att skolbeslutet 1962 får ses som början på något nytt. Den fortskridande skolreformen blir säkerligen en realitet, som ingen vill motsätta sig. Men

det gäller då att låta resurserna hålla jämna steg med förändringarna. I så fall finns det all anledning att se framtiden an med tillförsikt och förhoppningar om en positiv utveckling av grundskolan på samma sätt som för 1842 års folkskola.

Fackrepresentationen i skolstyrelserna

Fackrepresentationen i skolstyrelserna har mycket gamla anor. Tidigare än på något annat område fann man det inom skolväsendet angeläget att till skolstyrelsen knyta representerar för de i skolan verksamma lärarna. Att detta haft en mycket stor betydelse för en allsidig och saklig bedömning av skolfrågorna har det rätt enighet om.

Så skrev folkskolans läraryrkeförbund i sitt remissyttrande över skolberedningens betänkande. Liknande positiva omdömen om fackrepresentationen fördes också fram i riksdagsdebatten kring den 9-åriga skolan. Detta till trots biföll andra kammaren med stor majoritet — 134—80 — motionsvägen framförda yrkanden om fackrepresentationens avskaffande. Första kammaren däremot följde utskottet, som i likhet med departementschefen inte funnit någon anledning till förändring. Utskottet erinrar i sitt utlåtande bl a om att fackrepresentationen i sin nuvarande form trädde i funktion 1958 och är därför inte berett föreslå att det redan nu tas upp till förnyat övervägande.

Andra kammarens inställning måste onekligen betecknas som säregen. I en situation då skolan mer än någonsin behöver all samlad erfarenhet och sakkunskap på det lokala fältet för att förverkliga skolformen avskaffas en mer än halvsekelgammal, prövad och betydelsefull samarbetsform. Utan att ifrågasätta ledamöters och skolcheferns förmåga och vilja att svara för sina uppgifter, måste det konstateras att lärarna ensamma har den dagliga kontakten med undervisningen. De har att lösa problemen i klassrum och lärosalar, vilket ger dem särskilda möjligheter att bedöma skolans och undervisningens praktiska

behov. Läraryrketens betonar i sitt yttrande bl a att då omdaningsarbetet på skolområdet inte kan och inte bör "ligga på den yttre organisatoriska ramen, är det självfallet av stor vikt att största möjliga sakkunskap från det håll, som representerar skolans inre liv, kommer att finnas företrädd i skolstyrelsen". Det måste likaså anses värdefullt att lärarkåren genom sin representation i skolstyrelsen kan bli informerad om den beslutande myndighetens motivering för och inställning till olika frågor inom skolan.

Även mot bakgrunden av utvecklingen på arbetsmarknaden i övrigt — såväl den enskilda som offentliga — ter sig avskaffandet av fackrepresentationen på skolområdet egendomlig. Diskussionerna under senare år har som bekant vid åtskilliga tillfällen just berört frågan om att förstärka de anställdas kontakt med företagets resp myndigheternas ledningar. Det är därför överraskande att just andra kammaren går i bräsch för att på undervisningens område försvaga de anställdas position i detta hänseende.

Skall nu fackrepresentationen försvinna måste lärarkåren på annat sätt tillförsäkras rätt att ge sin mening tillkänna, innan beslut som berör undervisningen fattas av skolstyrelsen. Därvid synes en stadgefäst kollegieinstitution vara den möjlighet som ligger närmast till att införas i den obligatoriska skolan på sätt som gäller vid läroverken. Samverkan i skolan får inte bli ett slagord som avser endast undervisningen. Skall skolutvecklingen bli gynnsam måste naturlig samverkan och reguljärt samarbete etableras också mellan de anställda lärarna och de kommunala skolmyndigheterna. För skolans bästa, men även som ett led i utvecklingen av demokratin på arbetsplatsen.